

REPERE METODOLOGICE PRIVIND ORGANIZAREA PROCESULUI EDUCAȚIONAL LA DISCIPLINA LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

(Instituțiile de învățământ primar și secundar cu instruire în limbile minorităților naționale)

I. Preliminarii

Studiul Limbii și literaturii române, pentru elevii cu instruire în limbile minorităților naționale, presupune formarea competențelor de comunicare orală și scrisă. Totodată, subiectele abordate la lecții trebuie să transmită elevilor o perspectivă a interculturalității prin care aceștia se vor putea apropia și mai mult de complexitatea culturii poporului și de varietatea limbii române. Astfel, scopul central al studierii limbii și literaturii române este formarea unor elevi capabili de a se încadra activ în domeniile vieții sociale, de a se familiariza cu valorile umane și culturale, ceea ce ar asigura viabilitatea unei societăți deschise.

II. Cadrul normativ

1. *Concepția didactică a disciplinei* Limba și literatura română în școlile cu limba rusă de instruire (aprobată prin Hotărârea Colegiului Ministerului Învățământului nr. 17 din 21.11.95);
2. Standardele de eficiență a învățării. Chișinău, 2012, Editura Lyceum.
3. *Curriculumul modernizat* la limba și literatura română pentru învățământul primar, gimnazial și liceal (instituțiile cu instruire în limba rusă, aprobat prin ordinul ME nr. 331 din 12.05.2010).
4. *Panul-cadru* pentru anul de studii 2016-2017 (aprobat prin ordinul ME nr. 242 din 25. 03. 2016).

Procesul educațional la disciplina limba și literatura română se va desfășura conform numărului de ore recomandat în Planul-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal.

Începînd cu clasa I, în cataloagele școlare se va scrie numele deplin al disciplinei: **Limba și literatura română**. În clasele I-XII, listele elevilor și temele de studiu se înregistrează în catalog **doar în limba română, pe o singură pagină**.

III. Proiectarea didactică

Elaborarea proiectelor didactice de lungă și scurtă durată se va realiza separat: la limba română și la literatura română. *Proiectarea de lungă durată* va fi una personalizată, astfel încît să se observe accentul și maniera proprie în utilizarea resurselor didactice. *Proiectarea de scurtă durată* se recomandă a fi elaborată în baza **unităților de învățare**. Unitatea de învățare aparține proiectării concepute de profesor și poate să nu coincidă cu unitatea de conținut din curriculum.

Lecția este o componentă operațională a unității de învățare pe termen scurt. În dependență de treaptă, unitatea de învățare va fluctua între 8 - 12 ore și va cuprinde lecțiile care indică pașii în formarea competențelor.

Subiectul lecției, cel care se scrie în catalog, corespunde cu subiectul din proiectul unității de învățare, cel care apare în proiectarea calendaristică. Acesta se rezumă la titlul textului studiat. Pentru operele literare de volum, subiectul lecției se recomandă a fi înscris, în catalog, cu precizarea de rigoare, de exemplu: (1) Romanul Mara – prezentare generală; (2-3) Romanul Mara – lectură/vizionarea filmului; (4) Romanul Mara – caracterizarea personajelor; (5) Romanul Mara – interpretarea textului. *N.B.! Temele gramaticale nu pot fi scrise în catalog ca subiect al lecției.*

Disciplinele opționale sînt independente și nu reprezintă extinderi sau aprofundări. În funcție de solicitările elevilor, profesorii pot selecta o disciplină opțională, recomandată de Planul-cadru, sau altele, elaborate de către cadrele didactice, cu condiția respectării metodologiei existente, care include următoarele etape: elaborarea curriculumului la disciplina opțională, examinarea acestuia la ședința catedrei metodice din aria de referință și la ședința Consiliului profesoral al instituției, coordonarea cu specialiștii OLSDÎ și înaintarea către Consiliul Național pentru Curriculum spre aprobare.

Pe parcursul anului școlar, catedra metodică va planifica o **săptămână dedicată Limbii și literaturii române**. În această perioadă se organizează ore demonstrative, activități extracurriculare, serate literare, victorine, recitaluri, gazete de perete, alte concursuri educative pentru elevi. Scopul acestor activități este implicarea tuturor elevilor și a cadrelor didactice în activități care să pună în valoare importanța studiului limbii, dar și talentele elevilor în diferite domenii, (nu neapărat în cele prezente în curriculumul disciplinar) și să stimuleze participarea lor la alte concursuri locale/raionale/republicane. Tipurile de activități care se vor organiza în perioada stabilită, durata acestora, modalitățile de organizare și responsabilitățile se stabilesc de către catedra metodică a instituției publice.

IV. Procesul de predare-învățare

Cadrul de implementare a curriculumului modernizat la limba și literatura română pune accent pe *educația centrată pe elev*, proiectarea curriculară axată pe *formarea de competențe*, (nu pe acumularea de cunoștințe). Curriculumul promovează sistemul comunicativ-funcțional, ce presupune formarea integrată a capacităților de receptare/exprimare orală și a celor de receptare a mesajului scris și de exprimare scrisă.

Modelul comunicativ-funcțional impune ca finalitățile disciplinei să fie centrate pe comunicare, proces în care interacționează patru deprinderi fundamentale: înțelegerea la auz, vorbirea, lectura, scrierea. La toate etapele de învățămînt se va pune accent deosebit pe lucrul cu lexicul. Textele destinate memorizării nu vor depăși limita de 4-5 opere literare (timp de un an de studiu).

La etapa **primară**, profesorul își va concentra activitățile pe exersarea modelelor sonore, astfel încît, treptat, auzul elevilor să se obișnuiască cu particularitățile noului sistem fonologic, cu caracteristici articulatorii, de tonalitate, accent și ritm. La această etapă cuvintele se ascultă, se receptează și se pronunță cît mai clar, corect, trecîndu-se succesiv prin faza de receptare-identificare a sunetelor, cuvintelor/lexicului însușit, îmbinărilor de cuvinte, enunțurilor și faza de articulare – emitere. La etapa primară, situațiile concrete de comunicare se realizează prin *modele de vorbire (îmbinări de cuvinte, întrebări și răspunsuri, propoziții simple, dialog, monolog)*.

La etapa **gimnazială**, însușirea materiei lingvistice contribuie la formarea abilităților elevilor de a percepe principalele tipuri de texte (nativ, descriptiv, dialogat, argumentativ, informativ) prin *Receptarea și reproducerea diferitor tipuri de informații; Practicarea comunicării în diverse circumstanțe de raport* (personal, familial, grup social etc.). Totodată, activitățile de comunicare orală și scrisă trebuie să fie echilibrate și să pună elevii în situații diverse de comunicare, astfel încît achizițiile să fie transferate cu ușurință în situații noi de învățare.

La etapa **liceală**, sub-competențele vor oferi continuitate în dezvoltare, fapt ce va acoperi dimensiunile unei personalități moderne. Competențele liceanului trebuie să răspundă nu numai modelului absolventului alolingv, ci și finalității educaționale enunțate în Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi (CECRL).

Vocabularul este parte a rechizitelor școlare de care are nevoie elevul la lecție. Pentru eficientizarea procesului de însușire a limbii, elevii vor înscrie cuvintele noi în vocabular, la care pot reveni atunci cînd au nevoie. Profesorul va verifica sistematic conținutul vocabularului și va practica diferite modalități de actualizare a lexicului studiat. Vocabularul este obligatoriu în clasele primare și cele gimnaziale. În clasele liceale, profesorul de comun acord cu elevii găsesc o modalitate de a înscrie/însuși lexicul nou.

Ora de lectură particulară nu trebuie să fie o clonă a lecției curente. Ea se deosebește de ora obișnuită de studiu, în sensul că *trebuie să lăsăm elevilor mai multă libertate în interpretare, la caracterizări de personaje, ceea ce le va dezvolta posibilitățile proprii, aptitudinile individuale ale acestora.*

Verificarea caietelor și restituirea acestora se va realiza în termene reale, pentru că aceasta îi motivează pe elevi să realizeze calitativ temele. Se recomandă atît verificarea cantitativă (prin observarea directă a temelor din caiete), cît și cea calitativă (nu mai puțin de o dată în săptămîină)

în așa fel ca într-o săptămână să se verifice toate caietele. În clasele liceale este încurajată și autoevaluarea când un elev citește, iar ceilalți corectează, desigur după ce se confirmă că răspunsul citit este corect.

Volumul temelor pentru acasă va fi dozat în conformitate cu particularitățile de vîrstă ale elevilor și va include o sarcină în scris și una orală. Temele de acasă vor fi indicate în catalog, completarea căruia este obligatorie.

V. Sugestii cu privire la evaluarea rezultatelor școlare

Evaluarea în clasele I-II se va face în baza metodologiei de evaluare criterială prin descriptorii. Ea va urmări progresul elevului în raport cu el însuși și mai puțin raportarea la norme de grup.

Din perspectiva unui proces educațional centrat pe competențe, evaluarea va fi **inițială, formativă (continuă, curentă, de progres), sumativă și finală**.

Evaluarea inițială este obligatorie și se efectuează la începutul anului școlar în vederea asigurării modalităților optime de realizare a obiectivelor educaționale pentru etapa/etapele următoare. Rezultatele obținute la evaluarea inițială vor fi utilizate ca reper pentru măsurarea progresului școlar realizat și nu vor fi consemnate în catalog (doar cu acordul elevului).

Evaluarea formativă se efectuează pe parcursul învățării. Principalul scop al evaluării formative este de a determina gradul de stăpînire a sarcinilor de învățare date, de a-l ajuta pe elev și pe profesor să se concentreze asupra efortului de învățare care să-l propulseze pe elev spre această stăpînire.

Evaluarea sumativă este efectuată la sfîrșit de semestru. Ea este îndreptată spre o apreciere mult mai generală a gradului de realizare a sub-competențelor în care rezultatele au fost atinse. Scopul evaluării sumative este de a certifica competențele elevului și a raporta acest lucru părinților și administrației.

Evaluarea finală are loc la finele treptei de școlarizare.

Tezele semestriale se încadrează în numărul evaluărilor indicate în curriculum. În cadrul tezelor de iarnă se va ține cont de materia studiată și sub-competențele formate în perioada respectivă, selectînd tipurile de itemi utilizați în testele de evaluare finală.

Tezele de iarnă și evaluările sumative vor fi succedate de activități post-evaluative diferențiate (de reînvățare, recuperare, antrenare, dezvoltare).

Evaluările se recomandă a fi concepute sub **diferite forme**: orale și scrise și pot varia de la o unitate de învățare la alta. Pe lîngă formele/probele de evaluare scrisă practică (dictări, expuneri, eseuri, teste, proiecte), cele de evaluare orală (conversații dirijate, interacțiuni verbale, recitaluri, victorine etc.) au rolul atît de a constata evoluția elevului și nivelul la care se află, cît și de a-l pregăti din punct de vedere emoțional pentru integrarea sociolingvistică de succes. Discursurile

produse de elevi vor fi măsurate, în baza unei grile, pe care o cunosc și elevii (vezi Ghidul de implementare a curriculumului modernizat pentru treapta primară și gimnazială, ediția 2010, p. 70-73, Ghidul de implementare a curriculumului modernizat pentru treapta liceală, ediția 2010, p. 100-101).

Un model de evaluare a competențelor verbale orale și scrise ale elevilor este Referențialul - un instrument de control și autocontrol al evaluării procesului educațional. Criteriile de evaluare din referențial au la bază un set de **Descriptori de performanță** (o descriere a activităților pe care elevii sînt capabili să le realizeze), aplicat în conformitate cu scala actuală de notare de la 1 pînă de 10.

VI. Asigurarea didactică

6.1. Documente oficiale (normative)

În anul de studii 2016-2017 predarea-învățarea limbii și literaturii române în clasele I-XII se realizează în baza:

- curriculumului primar (*Tipografia Centrală*, 2010),
- curriculumului gimnazial (*Editura Lyceum*, 2010),
- curriculumului liceal (*Editura Știința*, 2010).

6.2. Manuale școlare

Clasa I: *LIMBA și LITERATURA ROMÂNĂ*, manual pentru cl. I, autori: T. Callo, L. Granaci, Editura ARC, 2010.

Clasa a II-a: *LUCI, SOARE, LUCI*, manual de limba română, autori: V. Guțu, T. Cazacu, Editura Lumina, 2015

Clasa a III-a: *ALBINUȚE*, manual de limba română, autori: L. Nicolaescu-Onofrei, T. Cazacu ș.a., Editura Cartier, 2016.

Clasa a IV-a: *FĂGURAȘ*, manual pentru clasa a patra, autori: T. Cazacu, L. Nicolaescu-Onofrei, Z. Tăriță, Tipografia Centrală, 2013.

Clasa a V-a: *STRÎNGEȚI PIATRA LUCITOARE*, manual de limba română, autor: T. Cazacu, Editura Lumina, 2016.

Clasa a VI-a: *UN PAS SPRE SUCCES, Limba Română*: manual de limba română, autori: T. Cazacu, I. Iordăchescu, L. Guza, Editura Lumina, 2016.

Clasa a VII-a: *LIMBA ROMÂNĂ*, manual de limba română, autori: I. Iordăchescu, V. Roșcovanu, Editura Cartier, 2016.

Clasa a VIII-a: *LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ*, manual pentru clasa a VIII-a, autori: L. Nicolaescu-Onofrei ș.a., Editura Cartier, 2016.

Clasa a IX-a: *DULCE GRAI*, manual de limba română, literatura română, autori: T. Cazacu, I. Iordăchescu, G. Stahi, Editura ARC, 2016.

Clasa a X-a: *LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ*, autori: T. Cristei, L. Objelean, G. Stahi, I. Iordăchescu, T. Cazacu, Editurile *Lumina*, ARC, 2012.

Clasa a XI-a: *LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ*, manual pentru clasa a XI-a, alolingvi, autori: G. Stahi, L. Guza ș.a., Editura *Cartier*, 2014.

Clasa a XII-a: *LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ*, manual pentru clasa a XII-a, autori: I. Iordăchescu, G. Stahi, T. Cristei, L. Objelean, Editura ARC, 2015.

6.3. Materiale auxiliare recomandate:

- *Adaptări curriculare și evaluarea progresului școlar în contextul educației incluzive*. Ghid metodologic. Grup de autori. – Chișinău, Cetatea de Sus, 2012.
- *Audiem și vorbim românește*. A. Popovici. Ghidul profesorului. Material auxiliar la manualele de limba română pentru școala alolingvă (ciclul gimnazial). – Chișinău, U.P.S. „Ion Creangă”, 2010.
- *Audiem și vorbim românește*. A. Popovici. Caietul elevului. Material auxiliar la manualele de limba română pentru școala alolingvă (ciclul gimnazial). – Chișinău, U.P.S. „Ion Creangă”, 2010.
- *Captarea atenției și actualizarea cunoștințelor. Tehnici de lucru*. I. Iordăchescu. Auxiliar didactic pentru profesorii de limba și literatura română. – Chișinău, Editura ARC, Edițiile din 2009, 2010, 2011.
- *Caietul elevului*. Limba română în școala alolingvă, clasele II-IV, I. Iordăchescu. Colecția Mini-didactica. – Chișinău, Editura ARC, 2010.
- *Caietul elevului (clasa a VI-a)*. T. Cazacu, M. Crăciun. – Chișinău, Editura Cartier, 2004.
- *Comunicăm distractiv în limba română*. A. Popovici. Material auxiliar la manualele de limba română (clasele primare). – Chișinău, Editura Garomont Studio, 2015.
- *Cheia comunicării. Utilizarea verbelor în vorbire*. T. Cazacu, I. Iordăchescu. – Chișinău, Editura Integritas, 2008.
- *Evaluări. Lectură particulară la limba română pentru clasa a III-a în instituțiile de învățământ cu instruire în limba rusă*, L. Objelean, N. Bondarenco. – Chișinău, 2011.
- *Limba și literatura română pentru instituțiile cu predare în limba rusă*. Ghid de implementare a curriculumului modernizat pentru etapa liceală. T. Cazacu ș.a. – Chișinău, Editura Cartier, 2010.
- *Limba și literatura română pentru instituțiile cu predare în limba rusă*. Ghid de implementare a curriculumului modernizat pentru etapele primară și gimnazială. A. Popovici ș.a. – Chișinău, 2011.
- *Limba română*. Caietul elevului, clasa a VII-a. V. Roșcovanu, O. Brăilă. – Chișinău, Editura ARC, 2012.

- *Ora de limba română*. Auxiliar didactic pentru elevi și profesori. Exerciții de vocabular și gramatică pentru clasa a V-a. – Chișinău, Editura Integritas, 2010.
- *Teste la limba română* pentru clasa a IV-a din instituțiile de învățământ cu instruire în limba rusă, L. Objelean, N. Bondarenco. – Chișinău, 2011
- *Teste de evaluare la limba română. Grup de autori*. – Chișinău, ANTEM, 2011.
- *Predarea textului literar în bază de repere*. Auxiliar didactic pentru elevi și profesorii de limba și literatura română. I. Iordăchescu. – Chișinău, Editura ARC, 2009.
- *Să comunicăm prin imagini*. Grup de autori. – Chișinău, ANTEM, 2012.
- *Interacționăm și comunicăm*. Grup de autori. – Chișinău, ANTEM, 2014

VII. Activitatea metodică

Pentru îmbunătățirea calității procesului educațional, în anul școlar 2016-2017, responsabilii de disciplină (organul local de specialitate) vor antrena profesorii în schimburi de experiență prin organizarea de seminare, vor promova cadrele didactice performante și a tinerilor specialiști.

În cadrul ședințelor metodice vor fi abordate următoarele subiecte:

1. Evaluarea criterială prin descriptori în ciclul primar (clasele I-II).
2. Formarea vorbitorului cult de limbă română în contextul educației multilingve.

Important

Studierea limbii române este unul dintre principalele aspecte ale integrării de succes a copiilor refugiați în comunitatea locală. În această privință, cadrele didactice vor motiva studierea limbii române și vor lua măsuri de sprijin ce pot fi acordate **elevilor refugiați/ migranți** în procesul educațional.

În scopul îmbunătățirii procesului de însușire a limbii române, responsabilii de disciplina școlară din instituțiile publice vor oferi, la necesitate, **consultanță cadrelor didactice aolingve** antrenate în procesul de predare-învățare a disciplinelor nonlingvistice în cadrul proiectului educațional *Integrarea sociolingvistică a elevilor aolingvi prin extinderea numărului de discipline studiate în limba română*.

Pentru crearea unui impact pozitiv al procesului educațional, managerii școlari vor asigura popularizarea reperelor metodologice cadrelor didactice din instituții.

*Angela Popovici, doctor în pedagogie,
consultant, Ministerul Educației*